

ECOURI

UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

12 | MAI 2020

LINA KOSTENKO

În acest martie, Lina Kostenko a împlinit venerabila vârstă de 90 de ani. Unanim recunoscută ca fiind cea mai mare poetă ucraineană din a doua jumătate a veacului trecut și până astăzi, Lina Kostenko este autoarea numeroaselor volume de versuri, dintre care amintim: „Razele pământului”, „Pânzele”, „Peregrinările inimii”, „Pe malurile fluviului etern”, „Irepetabilul”, „Grădina statuiilor scufundate” ș.a., dar și a romanului „Marusia Ciurai”. Tradusă în numeroase limbi de circulație, opera Linei Kostenko a devenit cunoscută și prețuită în toată lumea. În România, creații ale poetei ucrainene au apărut în publicații literar-culturale, precum *România literară*, *Vatra*, *Tribuna*, *Convorbiri literare*, *Tomis*, *Ramuri* etc., iar în 1997, a văzut lumina tiparului volumul „Umbra Mariei”, o culegere din creația lirică a Linei Kostenko, în reușita traducere a lui Ștefan Tcaciuc.

Opera Linei Kostenko a fost încununată cu cea mai înaltă distincție a Ucrainei – Premiul „Taras Șevcenko”.
Redacția

Lina KOSTENKO

Cobzarului

I.

Cobzarule, la tine iarăși de departe vin,
Căci tu-mi ești lege sfântă, conștiință nepătată,
Și iartă-mă că somnu-ți veșnic și de vise plin
Îți tulbur cu nimicurile mele câteodată.

Dar poate toate astea nu-s nimicuri. Nu-s deloc!
Tu vezi și singur cum se schimă vremea, se complică.
Tradiții brusc se frâng. Și multe lucruri sar din loc.
Se regândește frumusețea. Și murim de frică.

Se mișcă totu-n lume și în Univers.
Și doar mormintele nu se clintesc din loc. Anume!
Și veacul nostru-ncorsetat, precum un clasic vers,
Ce multe suflete fără nădejdi lăsase-n lume!

Dar azi nimic nu ne mai miră. Globul s-a-nvârtit
Prin fum, prin foc, prin beznă și prin ceață-nsângerată,
Iar cineva de rău de mare s-a îmbolnăvit
Și se tot clatină pe-o punte în pământ tăiată.

Slăbit și pustiit, și legănat fără răgaz,
Și-nfricoșat că-n artă buzna dă ades năpasta,
El caută forme nemaiauzite până azi,
El caută forme nemaîntâlnite-n lumea asta.

În artă loc își fac și cei ce joacă jocuri de noroc,
Și gloatele de sceptici mari, și hoții de drumul mare,
Toți caută forme pentru conținutul cel ce loc
În sufletele lor strâmbate niciodată n-are.

Dar bucurați-vă, străbunilor, măcar acum!
Ce veste minunată a uimit întreg pământul!
În abstracțiuni grotești se deformează cum-necum
Și conținutul cel mai sfânt – Ideea și Cuvântul.

Și câte unul se admiră, parc-ar fi Narcis,
Când vede frumusețea-n agonia artei.

Cobzarule, tu poeziile cum ți le-ai scris?

– Eu nu le-am scris. Ci doar am râs și plâns la sânul soartei...

Eu tot am râs cu poftă. Și amaric tot am plâns.
Am blestemat, blagoslovit și am cântat întruna.
Și drept să spun, eu poezii am scris, dar dinadins
Nu am iubit-o într-un fel aparte pe niciuna.

II.

Cobzarule, tu știi, epoca asta-i foarte grea.
Și veacul XX e cel mai straniu dintre veacuri.
Zurbații – câte vrei. Și nimeni liniște nu vrea...
Și lanț se țin cutremurele. Bolile n-au leacuri.

Ce fel de cutremur, normal sau unul special
Îi trebuie acestei omeniri din pepeni scoasă,
Când gravitația pământului, la modul ideal,
A fost învinsă de un om ce încă n-are casă?

În scurtă vreme vor zbura în spațiul azuriu
Acei ce mâine vor fi oamenii cei mai de văză.
Dar oare nu cântăm noi viața ca un ageamiu
Și totul ni se pare mai perfect decât o rază?!

În Cosmos, ca în mare, nimeni nu se va-neca?
Și măreția noii frumuseți vom înțelege?
Dar chipul lui Șevcenko-ncepe a se-ntuneca:
– Voi dregeți-vă vocile, și urma va alege...

Cu vorbe goale, gânduri, precum morile de vânt,
Lozinci deșarte, țipete stridente, osanale,
Nimica bun voi nu veți face pe acest pământ
Și vă va duce-n hău impusa voastră cale!

Și spusa-mi învățați-o pe de rost:
De când e lumea plină ochi de voci,
O epocă pentru poeți n-a fost,
Ci doar au fost poeți pentru epoci!

Traducere din limba ucraineană
de Ștefan TCACIUC

recenzie

Volodymyr ANTOFICIUK

Șevcenkiana românească din perspectivă Profesorului Ioan Rebușapcă

„Pagini ale Șevcenkiane din România” / „Сторінки румунської Шевченкiани”, Ediție bilingvă, în 2 volume

Prefată de Profesor universitar dr. Octavia Nedelcu

Cercetarea izvoarelor, antologare, studii introductive, traduceri, rezumate, note și comentarii de Ioan Rebușapcă, Profesor onorific al Universității din București și al Universității Naționale „Iurii Fedkovych”, Cernăuți

Editura RCR Editorial, București, 2016-2017

Creația lui Taras Șevcenko a ocupat un loc însemnat în spațiul științific și cultural din România. Prima mențiune despre marele poet ucrainean în paginile periodicelor a avut loc în anul 1886, când, în revista „Contemporanul”, sub redacția lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, apare articolul „Un poet ucrainean”, tradus din revista franceză, „Le Temps”. Iar, în 1894, a apărut un articol original al aceluiași Constantin Dobrogeanu-Gherea, cu titlul „Taras Șevcenko”. De atunci și până în zilele noastre, cercetători români, critici literari, scriitori și oameni de cultură s-au ocupat intens și la scară largă de traducerea și editarea creației poetului ucrainean, fiind publicat un număr însemnat de studii privind viața și opera sa, iar, de la Revoluția decembristă din 1989, au fost organizate, an de an, diferite simpozioane științifice, evenimente și concerte dedicate renumitului artist, acest lucru devenind deja o tradiție.

Prin urmare, este firesc ca Șevcenkiana românească să se bucure de autoritate științifică și recunoaștere universală. Mărturie în acest sens stă faptul că unele studii ale cercetătorilor români sunt publicate în lucrarea în trei volume „Gloria mondială a lui Șevcenko: Volum de lucrări despre creația lui T. H. Șevcenko” (Kiev, 1964) și, totodată, în reviste științifice și monografii colective. În afară de asta, studiile dedicate șevcenkologilor români, precum

Constantin Dobrogeanu-Gherea, Zamfir Arbore Ralli, Panait Istrati, Gheorghe Bogaci, Nicolai Costenco, Illia Konstantynivskyi, Ioan Buzdugan, Mihail Sadoveanu, Victor Tulbure, Victor Kernbach, Mihai Novicov, Mihai Beniuc, Ecaterina Fodor, Eusebiu Camilar, Demostene Botez, Mihail Sevastos, Dumitru Corbea, Mihai Gafița, Eugen Simion, Tamara Gane, Valeriu Ciobanu, Ion Constantin Chițimia, Magdalena László-Kuțiuk, Ioan Rebușapcă, Stelian Gruia, Dan Horia Mazilu, Corneliu Barborică, Ion Cozmei și alții, sunt incluse în „Enciclopedia șevcenkiană” – cea mai prestigioasă lucrare de referință despre Marele Kobzar.

Întregul material bogat și variat care s-a adunat de-a lungul a aproximativ 125 de ani din diferite perioade cultural-istorice, însoțit de comentarii științifice corespunzătoare, a fost sistematizat, interpretat și prezentat de către renumitul cercetător slavist Ioan Rebușapcă, în monumentală sa lucrare în două volume: „Pagini ale Șevcenkiane din România”.

(Continuare în pag. 2)

Traducere din limba ucraineană
de Mihaela HERBIL

Șevcenkiana românească din perspectiva Profesorului Ioan Rebușapcă

(Continuare din pag. 1)

Cea mai mare recunoaștere științifică Ioan Rebușapcă a cunoscut în calitate sa de cercetător-folclorist. Cercetările lui științifice privind originalitatea creației orale populare ucrainene, în contextul larg și în compararea tipologică cu folclorul românesc și slav, în general, au devenit fundamentale pentru slaviștii din întreaga lume. În afară de acest lucru, el este recunoscut pentru studiile sale de critică literară și, mai ales, comparatiste, incluzându-le pe cele dedicate lui Șevcenko: „Șevcenko în România”, „Un prim pas spre cunoașterea operei lui Taras Șevcenko în România”, „Un aport însemnat la Șevcenkiana românească”, „O lectură «adecvată» a slovei șevcenkiene”, „Conotații șevcenkiene ale metaforei *marea albastră*”, „Articolul lui Panait Istrati – un moment unic în receptarea lui Taras Șevcenko de către cultura franceză” ș.a.m.d. Printre acestea, se disting studiile despre influența poetului ucrainean asupra moștenirii literare a autorilor slavi („Taras Șevcenko și Liuben Karavelov”, „«Suratele» slave ale Katerinelor lui Șevcenko” etc.)

Unele direcții ale Șevcenkiane românești au fost trasate, la timpul lor, de către Stanislav Semcinski, Mihai Novicov, Oleksa Romanet, Mykola Bohaiuc, Oleg Gainiceru, Tamara Nosenko, Ihor Myhailyn, Lidia Kovalet, Serhii Luchkany și de însuși Profesorul Ioan Rebușapcă, care a publicat în revista Uniunii Ucrainenilor din România, „Glasul nostru”, articolele „Șevcenko în România” (1994, nr. 1-2), „Coordonatele Șevcenkiane românești” (2007, nr. 153), „Un aport însemnat la Șevcenkiana românească” (2007, nr. 160), „Pagini ale celei de-a 120-a celebrări ale Șevcenkiane românești” (2014, nr. 237 nr. 238, nr. 239, nr. 240, nr. 241, nr. 242) etc. Dintre lucrările pe această temă, cele mai reprezentative sunt articolele „Literatura română și Taras H. Șevcenko” al lui Oleksa Romanet („Dicționarul șevcenkian” vol. 2, 1977) și „Literatura română și Șevcenko” al Tamarei Nosenko („Enciclopedia șevcenkiană” vol. 5, 2015). Cu toate acestea, cel mai mare rol în cercetarea istoriei Șevcenkiane românești – de la sfârșitul secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XXI-lea – îl are însuși Profesorul Ioan Rebușapcă. În lucrarea sa, este clar enunțat obiectivul principal al acesteia: de a urmări evoluția Șevcenkiane românești și de a arăta creșterea incontestabilă a nivelului științific al acesteia, de la publicațiile lui Constantin Dobrogeanu-Gherea până la monografiile Magdalenei László-Kučiuk, a lui Stelian Gruia, Ion Cozmei, a articolelor lui Eusebie Frăseneiuc, Ioan Chideșciuc și Ion Robciuc, mărturie stând subcapitolele prefeței sale consistente (de 120 de pagini): „Fenomenul lui Taras Șevcenko – în lumina receptărilor succesive românești”. În „Considerații preliminare”, cercetătorul creionează cele mai importante realizări ale Șevcenkiane românești, delimitând, în decursul istoriei acesteia, trei etape:

1. De la 1894, când, de fapt, a început propriu-zis Șevcenkiana românească odată cu publicarea articolului lui Constantin Dobrogeanu-Gherea „Taras Șevcenko”, până la cel de-Al Doilea Război Mondial;
2. Sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial – Revoluția din decembrie 1989;
3. Perioada postrevoluționară – până în zilele noastre.

Fără îndoială că, după cum afirmă Profesorul Ioan Rebușapcă, importanța articolului lui Constantin Dobrogeanu-Gherea constă nu doar în aceea că a inițiat Șevcenkiana românească, ci, înainte de toate, în faptul că, pentru prima dată în literatura europeană, „schitează individualitatea genialului poet ucrainean, ceea ce a stârnit un vădit interes față de acest articol, republicat, mai apoi, în alte reviste europene” (vol. 1, pag. 14). Prin respectivul articol, Constantin Dobrogeanu-Gherea accentuează semnificația universală a creației poetului ucrainean, introducându-l, de fapt, în cercul celor mai importanți poeți ai lumii: Goethe, Heine, Byron, Mickiewicz, Słowacki, Pușkin etc. În afară de asta, după cum menționează cercetătorul, „Părerile lui C. Dobrogeanu-Gherea privind individualitatea poetică a lui Taras Șevcenko au conturat, în mare, calea viitoare a dezvoltării Șevcenkiane românești, ele fiind reluate, într-un fel sau altul, în articolele despre Șevcenko ale urmașilor lui Gherea” (vol. 1, pag. 14). Astfel, Ioan Rebușapcă este primul dintre cercetători care a sistematizat esența lucrărilor lui Constantin Dobrogeanu-Gherea dedicate lui Șevcenko, relevând importanța lor fundamentală pentru dezvoltarea Șevcenkiane românești și a celei universale.

Să nu uităm și faptul că, la începutul secolului al XX-lea, articolul despre Șevcenko a fost inclus în „Enciclopedia românească” (Sibiu, 1904, vol. 3). Acest lucru s-a întâmplat, în principal, datorită publicării cărții în limba germană a lui Johann Georg Obrist, „Taras Hryhorovyci Șevcenko – poet malorus” (Cernăuți, 1870). La fel ca broșura în limba germană a lui Silvestru Iarcevskyi, „Poetul iubirii și al protestului” (Siret, 1914), această ediție avea menirea de a-l populariza pe Șevcenko în Europa, înainte de toate, pe teritoriile Imperiului Austro-Ungar, de a-l arăta pe geniul ucrainean cititorului de-acolo drept un cântăreț al libertății și al binelui, luptător pentru demnitatea și drepturile omului.

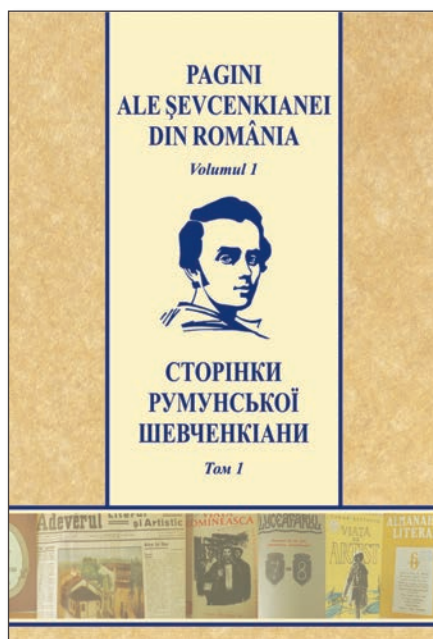
În următoarele subcapitole ale prefeței, „Constantin Dobrogeanu-Gherea – inițiatorul receptării științifice a lui Taras Șevcenko în România”, „Taras Șevcenko în receptarea urmașilor lui C. Dobrogeanu-Gherea”, „«Cardiograma» consonant-șevcenkiană a relevării năzuințelor sociale în Rusia la începutul secolului al XX-lea – în spiritul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea”, „Perceperea semnificației «fenomenului Șevcenko»”, „Consonanța,

parțială sau deplină, a receptării lui Taras Șevcenko în România cu interpretarea lui în Ucraina, după anul 1917” – titluri care indică, cu exactitate, principalele dominante semantice ale receptării creației poetului ucrainean de către cercetătorii români, detaliat, în contextul corespunzător și cu o aprofundare specifică cercetătorului a esenței problemei.

Este analizată, de fapt, întreaga Șevcenkiană antebelică reprezentată de către Constantin Dobrogeanu-Gherea și de urmașii săi: Zamfir Ralli-Arbore, Ștefan Petică, Barbu Lăzăreanu, Nicolae Tciuc-Albu, Panait Istrati, Constantin Vălcovan etc. Pentru prima dată, aici, este analizat și articolul lui Mihai Sărățeanu, „Cântul robului și răzburarea despotului” (1914). În acest caz, cercetătorul nu neglijează problemele stringente, argumentându-le, acolo unde este necesar, și aducând noi date în polemica cu predecesorii săi. Așadar, el combate, justificat și documentat, ideea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea referitoare la Taras Șevcenko ca „poet al țărănimii”, ca „țaran ucrainean genial”, enunțată în articolul din 1897 cu același titlu. Chiar dacă autorul acestuia s-a exprimat elogios la adresa lui Șevcenko, Profesorul Rebușapcă consideră relevantă afirmația lui Ivan Franko: „El a fost fiu de mujic și a devenit stăpân în împărăția spiritului. A fost iobag și a devenit un uriaș în împărăția culturii omenești”. Creația sa nu poate fi „îngustată”, o anume „conturare” a ei în sfera strict „țăărănească” nu se justifică, deoarece, prin esența ei artistică, aceasta se integrează, pe deplin, în literatura europeană a vremii (vol. 1, pag. 27).

În Șevcenkiana europeană de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul celui de-al XX-lea, s-a format o tradiție în a lega spiritul național al operei lui Șevcenko de începuturile literaturii ucrainene. Se pare că primul care a folosit o asemenea metodă a fost culturologul austriac Karl Franzoz, autorul unor serii de articole despre literatura ucraineană și poezia lui Taras Șevcenko. În lucrările sale, el ajunge la concluzia că spiritul național al culturii ucrainene își trage rădăcinile din perioada Rusiei Kievene, când au fost scrise „Cântecul despre oastea lui Igor”, „Letopisețul” lui Nestor, „Patericul Lavrei Peșterilor de la Kiev”, predicile lui Kyrylo-Turovskyi și alte monumente culturale ale poporului ucrainean. Cercetătorul își susține ideile pe baza creației lui Taras Șevcenko, poetul a cărui „forță și profunzimea talentului îl fac unic între poeții neamurilor slave”. Cu timpul, ideea lui Karl Franzoz a fost preluată de către Silvestru Iarcevskyi. În articolul („Ein Kapitel aus den Entwicklung des ukrainisch-ruthenischen Schrifttums”) („Literatura reformată” – Capitolul despre dezvoltarea literaturii ucraineano-rutene), publicat în revista cernăuțeană „Bukowinaer Post”, din 25 octombrie și 1 noiembrie 1906, acesta a analizat creația lui Taras Șevcenko în contextul literar larg, relevând mărimea Kobzarului pe fondul celor mai reprezentative monumente literare ucrainene, începând cu „Cântecul despre oastea lui Igor”. Interesant este faptul că și Zamfir Arbore, în articolul „Ucraina și România”, fragment redat și în „Pagini ale Șevcenkiane din România”, referindu-se la istoricul rus Vladimir Soloviov, dezvoltă ideea referitoare la faptul că „Letopisețul” lui Nestor și „Cântecul despre oastea lui Igor” „reprezintă începutul literaturii ucrainene”, iar pe această bază solidă s-a născut creația scriitorilor de prim rang: Ivan Kotlearevskyi, Nikolai Gogol, Petro Hulak-Artemovskiy, Osyp Bodianskyi, Taras Șevcenko etc. Această teză are o importanță deosebită nu doar din punct de vedere istorico-literar și cultural, în general, ci și din punct de vedere politic, întrucât este dovedită, pe bază științifică, legătura genealogică dintre statul kievan medieval și Ucraina contemporană.

În perioada interbelică, pe teritoriul României, se organizau sistematic serate literare dedicate zilei de naștere a lui Șevcenko. La inițiativa emigranților ucraineni, astfel de sărbători, începând cu anul 1921, și-au făcut debutul și la București. Este de înțeles faptul că această problemă merită o cercetare sporită, însă din informația pe care o dădea revista pariziană „Trident” și revistele cernăuțene „Adevărul țărănesc”, „Timpul” etc. se poate concluziona faptul că seriile șevcenkiene din București erau organizate cu participarea activă a ucrainenilor, românilor și a reprezentanților altor naționalități. „Ca de obicei, sărbătoarea lui Șevcenko – citim în „Trident” (1926, nr. 28) – trezea interes, și pentru celebrarea apostolului culturii ucrainene naționale, în afară de comunitatea sa, au participat și mulți străini, majoritatea români. Aici, erau și profesori universitari, și jurnaliști, și colaboratori ai diferitelor instituții românești, și mulți alți prieteni ai Ucrainei și ai mișcării de eliberare națională a poporului ucrainean”. Despre acest eveniment scria și cernăuțeanul „Adevărul țărănesc” (1926, nr. 6), subliniind că „seara și serata” (în cinstea lui Șevcenko – V. A.) s-au desfășurat festiv. Totodată, a avut loc și un incident neplăcut – înainte cu trei ore de începerea manifestării, autoritățile au interzis citirea comunicării despre viața și activitatea lui Taras Șevcenko, pe motiv că cei prezenți, după informarea cuiva, „se pregătesc să-l celebreze pe un bolșevic”. Organizatorii evenimentului au afirmat faptul că „Taras Șevcenko era poetul și luptătorul pentru renașterea național-statală a Ucrainei și că aceasta nu este prima sărbătoare dedicată lui Șevcenko care se celebrează pe teritoriul României”, iar „interzicerea citirii comunicării a avut la bază niște informații greșite sau chiar total false care proveneau de la surse potrivnice nu doar mișcării naționale ucrainene, ci și acelei apropiieri dintre poporul ucrainean și cel român, apropiere ce poate consolida fundamentul viitoarelor relații de prietenie dintre România și Ucraina după căderea inevitabilă a puterii bolșevice”. Și, evident, argumentele au avut efectul scontat. Deja anul următor, în nr. 9 al revistei „Trident”, apărea anunțul: „Sărbătoarea tradițională a lui Taras Șevcenko la București va avea loc la data de 19 martie în sala «Transilvania». Referatul despre viața și opera lui Taras Șevcenko va fi citit de jurnalistul român și renumitul

activist politico-civic D. Lungulescu". O informație similară a fost inclusă în nr. 11 al revistei „Trident” din 1928, cu completarea referitoare la programul artistic: recitalul de poezie și secțiunea vocal-instrumentală (cântăreți de operă: d-na Nicolaescu – soprană, Trofimov – bariton, Ilko Havryliuk – la bandură). În anunțul laconic din revistă, există un alt detaliu grăitor: „Se pregătesc de sărbătoarea lui Șevcenko și comunitățile de ucraineni din Bacău, Giurgiu și Chișinău”. O scurtă informare despre sărbătoarea lui Șevcenko a fost dată în jurnalul cernăuțean „Timpul” din 31 martie 1931, subliniindu-se: „În prelegerea domnului Lungulescu, autorul l-a caracterizat nu doar pe Șevcenko, ci și pe întreg poporul ucrainean, exprimându-și profunda simpatie față de acesta și dorind, în încheiere, realizarea, cât mai curând, a idealurilor pentru care și-a dat viața marele nostru geniu”. Astfel, pe baza publicațiilor din „Trident”, a publicațiilor românești și a materialelor de arhivă, se poate recrea, probabil, un tablou mai amplu al unor asemenea acțiuni literar-culturale.

O imagine mai extinsă despre Șevcenkiana românească a perioadei interbelice ne-ar putea oferi și articolele scriitoarei Sidonia Nykorovyci, publicate în paginile periodicelor cernăuțene. Pe baza vieții și operei lui Taras Șevcenko, ea și-a formulat propria percepție asupra geniului creator. „Geniul, – scria ea în revista «Adevărul țărănesc» din 1 septembrie 1935, – este un om cu un spirit puternic, titan, care putea cu gândul său limpede, cu sufletul său curat să cuprindă întregul său popor, întreaga sa Patrie și să le cunoască adevărul” (articolul „Geniul poporului”). Genialitatea artistului, se subliniază în lucrare, este, indubitabil, legată de marea lui iubire de libertate, de iubirea de oameni și de religiozitatea lui profundă, „de sentimentul etic și estetic puternic dezvoltat”. Posedând asemenea calități, „geniul poporului nostru, Șevcenko”, concluzionează scriitoarea, „a creat o nouă lume spirituală ucraineană”. În afară de asta, după cum menționează Sidonia Nykorovyci, în articolul „Cavalerismul lui Șevcenko”, Marele Kobzar devine „pentru întregul popor ucrainean, un ideal al liderului de stat ucrainean, patriot, cavaler” («Adevărul țărănesc» din 22 martie 1936). Autoarea își lega năzuințele privind viitorul poporului său de Șevcenko. Fără genialul poet, se poate citi în articolul „Pe mormântul lui Taras”, „nu poate exista o renaștere a poporului ucrainean unit, nu poate exista o nouă Ucraină independentă, nu poate exista o națiune ucraineană puternică” («Adevărul țărănesc» din 8 martie 1936).

O nouă etapă a interpretării moștenirii artistice a poetului ucrainean din România este, evident, legată de perioada postbelică, când au fost deschise oportunități în ceea ce privește dezvoltarea la un nivel și mai înalt,

științific a Șevcenkiane autohtone. Este adevărat și că constrângerile ideologice au influențat negativ acest lucru. „Articolele românești de atunci, remarcă Profesorul Ioan Rebușapcă, se bazu pe izvoare scrise în limba rusă, neputând fi considerate drept exegeze critice, ci prezentări impresioniste, în care se reliefa, la modul adecvat, spinoasa cale a vieții poporului și, consonantă cu aceasta, creația sa poetică” (vol. 1, pag. 14-15). Cu toate acestea, presiunea ideologiei comuniste din România nu era așa de cruntă ca în Ucraina sovietică, motiv pentru care științele umaniste, la fel ca teoria literaturii, se dezvoltau, aici, mai bine. În ceea ce privește Șevcenkologia, Mihail Sadoveanu a indicat principalele direcții de cercetare, după cum susține autorul prefeței. În afară de asta, o receptare științifică veritabilă a lui Șevcenko în România ar fi fost imposibilă fără interpretarea în limba română a poeziei sale, lucru confirmat de traduceri ale lui Victor Tulbure și lucrările în acest domeniu ale lui Dan Deșliu, Victor Kernbach, Mihail Calmîcu și alții, iar, mai târziu, de traducerea lui Ion Cozmei.

Lucrările cercetătorilor români dedicate lui Șevcenko (de exemplu, ale Tamarei Gane, Eusebiu Camilar, Mihai Beniuc, Corneliu Barborică, Dan Horia Mazilu, Magdalenei László-Kuțiu, Stelian Gruia, Ion Cozmei, Ioan Rebușapcă și alții), din următoarele subcapitole: „Începuturile receptării postbelice a lui Taras Șevcenko în România”, „«Punctarea» începutului abordărilor șevcenkiene științifice”, „Diversificarea abordărilor receptiv-științifice. Conturarea căilor de pătrundere a creației lui Taras Șevcenko în România”, „Limba lui Taras Șevcenko”, sunt analizate de către Profesorul Ioan Rebușapcă profund și din mai multe perspective, acesta insistând mereu să găsească acea noutate care le diferențiază de cercetările analoage

nu doar din România, ci și din Ucraina sau din alte țări. Evident, acest lucru presupune o mare erudiție și cunoaștere a contextului corespunzător din partea cercetătorului, calități pe care Profesorului Ioan Rebușapcă le-a demonstrat din plin în lucrarea de față în două volume.

Fără îndoială, cercetarea Profesorului Ioan Rebușapcă, realizată cu scrupulozitate, distingându-se prin profunzimea analizei și bogăția materialelor cuprinse, merită o atenție deosebită. Ea va fi de folos nu doar cercetătorilor și criticilor literari, ci tuturor celor interesați de viața și opera lui Taras Șevcenko. Sunt convins că această lucrare va ocupa un loc de seamă printre cele mai valoroase lucrări dedicate lui Șevcenko, slujind drept model pentru cercetările analoage în multe țări ale lumii.

Prof. Ioan Rebușapcă la lansarea volumului „Pagini ale Șevcenkiane din România” în cadrul Conferinței Internaționale Ucrainenii din România – istorie, contemporanitate și perspective (București, 2017)

Prof. univ. dr. Ioan REBUȘAPCĂ – 85

IOAN REBUȘAPCĂ – profesor la Catedra de limbi slave a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, profesor onorific al Universității de la București și al Universității „Iurii Fedkovyci” din Cernăuți și o vreme visiting professor în Canada, autor a numeroase lucrări în varii domenii, cel mai autorizat (aș zice, singurul) cercetător al folclorului ucrainean din România, critic și istoric literar, eseist și, nu în ultimul rând, un șevcenkolog de marcă – împlinește în această lună a lui florică 85 de ani. Acum cinci ani, scriind despre el câteva rânduri de suflet, i-am făgăduit că, la împlinirea sutei de ani, vom trage un chef pe cinste. Promisiunea rămâne valabilă. Dar astăzi, voi încerca să-l provoc la o scurtă discuție. Sper să accepte.

Corneliu Irod – Iată-ne, iubite prietene, ajunși la vârsta Patriarhilor. Îți propun să stăm puțin de vorbă. Dar, un bob zăbavă, pentru că, mai întâi, vreau să-ți urez ani mulți, cu sănătate deplină, un timp rodnic și de aici încolo, iar pana să-ți fie la fel de harnică, precum fusese și până acum!

Cititorii revistei *Ecouri ucrainene*, cunoscându-ți bogata activitate didactică, scriitoricească, științifică și jurnalistică, vor fi bucuroși, sunt siguri, să afle noutăți. Încerc să intuiesc interesul lor și te rog să fii de acord să răspunzi la câteva întrebări, pentru a-l satisface.

Mai întâi, te rog să-mi spui cum privești lumea de la înălțimea celor 85 de ani în aceste momente grele ale cumplitei pandemii, provocate de Covid-19?

Ioan Rebușapcă – Tata-socru Grigorie, care a cunoscut concentrarea, Al Doilea Război Mondial, în prima linie, din prima zi și până în 1944, apoi prizonieratul, la venerabila vârstă de 93 de ani, conform expresiei din cătanie, mărturisesc că cea mai grea perioadă din viața sa era ultima. *Perioada* pe care o traversez eu acum, de la înălțimea celor 85 de ani ai mei, o privesc cu îngrijorare, căci este foarte grea, dar nutresc și palide speranțe...

C. Ir. – Acum câțiva ani, ai părăsit Capitala și te-ai mutat la Otopeni, unde locuiești împreună cu soția și fiul vostru,

celebru chirurg Adrian Rebușapcă. Cum e viața la țară? (Să mă ierte otopenenii că zic așa; știu că Otopeniul e oraș-satelit al Bucureștiului, dar...)

I. R. – Până la pensionare, am locuit la București într-un bloc înalt vis-a-vis de Cimitirul Bellu, construit demult, pe locul unei cârciumi. Ca să aibă „vad”, căci de la Bellu spre Dunăre se așternea Calea Giurgiului, folosită de târgoveți, cârciumarul a agățat deasupra ușii o scândură cu incitanta „reclamă”, chiar poetică: „Călătorule, oprește-te aci, că-i mai bine decât vizavi!”. Prin „coborârea” mea și a soției din al 7-lea „cer” (etaj) și așezarea pe pământ, într-o casuță confortabilă, înconjurată de vegetație, Adrian și-a câștigat traiul. Aici, precum în copilărie, aud cum cântă cucul, gugustiucii chiar în brăduțul din fața bucătăriei. Otopeniul, o fostă așezare rurală, devine din ce în ce mai modern, datorită multelor firme, a vilelor ce „răsar” pe neașteptate ș.a.

C. Ir. – Mai vizitezi locurile noastre natale? Cum ți se par astăzi?

I. R. – Le „vizitez” prin aduceri aminte și prin convorbiri telefonice, mai ales cu rudele apropiate. Cu automobilul, nu mă mai încumet să călătoresc, căci drumul, parcă, s-a „lungit” și este obositor.

C. Ir. – Este cunoscută preocuparea constantă pe care ai avut-o pentru folclorul ucrainean din România. Ai „urmași” în acest domeniu? Ai predat cuiva ștafeta?

I. R. – Cui va anume nu am predat-o, deși m-am străduit. Regretatul profesor al Universității cernăuțene, Olexa Romanet, cu ceva ani în urmă, a remarcat faptul că după publicarea primei mele culegeri „Narodni spivanky” („Cântece populare”) (1968), care cuprinde, selectiv, cântece ucrainene din toate zonele locuite de ucraineni, au început să apară „culegeri zonale”, realizate de Virgil Rițco (Dobrogea), Olexa Beuca (Maramureș), Miroslava Șandro, Ioan Chidesciuc, Gheorghe Cega (Bucovina), Ivan Liber (Banat). Pe autorii acestor culegeri nu i-aș putea numi drept urmași, ci, mai degrabă, continuatori ai inițiativei mele.

C. Ir. – Dar folclor ucrainean nou există în România?

I. R. – Noțiunea *folclor nou* este de sorginte ideologică, la începutul perioadei postbelice totul trebuia să fie *nou*. Într-una din deplasările cu mentorul meu, profesorul Mihai Pop (de la începutul carierei mele și mult timp după aceea am fost mereu în preajma lui, îi frecventam toate cursurile, participam, alături de asistenții lui, la toate manifestările științifice etc.), la Urziceni, studenții au dat peste un lăutar, care, în loc să încheie cântatul baladei cu urarea „Să trăiești, Măria Ta!” (în trecut, balada se interpreta la curtea voievodului, în prezența lui), lăutarul a încheiat cu ...lozinca „Trăiască Republica!” La întrebarea studenților consternați „De ce o încheiași așa, bre?”, lăutarul, luându-și sticla de bere promisă și, zâmbind ușor cu subînțeles, răspunse: „De-acum așa se cântă”. Un *folclor nou*, dincolo de căutarea lui asiduă, de apariția unor culegeri cu autori populari, nu a existat nici în folclorul românesc autentic, au apărut doar unele creații numite de către folcloriști drept *reportaje versificate*, spre exemplu, despre arderea bisericii din Costești, de Paști, despre moartea tractoristului care s-a răsturnat cu tractorul sau despre moartea tragică a individului, plecat în pădure să fure lemne, precum cântecul „Codine, Codine”, lansat de Ion Dolănescu, cântec care, cum îmi spunea colegul nostru din școala primară, petrolistul Mircea Boiciuc, în Oltenia, a dobândit variante mult mai dramatice și mai apropiate de faptele reale, pe baza cărora a apărut. În satele ucrainene din Maramureș și din zona huțulă a Bucovinei, am cules și publicat creații asemănătoare ca gen, numite de către folcloriștii ucraineni aproape la fel, drept *cântece-cronici (pisni-hroniky)*, cu autori anonimi sau cunoscuți, în care, grație genului prozodic al colomeicii/huțulcii tradiționale, cu versuri de 17 silabe (7+7, cu cezură la mijloc) și extrem de propice surprinderii instantanee în rânduri versificate sunt prezentate diferite aspecte istorice, sociale, rituale, familiale, morale ș.a. (Primul, Al Doilea Război Mondial, soarta tragică a unor conlocuitori, cunoscuți îndeobște etc.).

(Continuare în pag. 4)

(Continuare din nr. 11)

Deși mi se zice că nu valorez doi bani, încă nu am vândut totul, mai păstrez ceva și pentru iubitul meu, cu gândul că va veni la mine măcar pentru o zi, de ziua *Paștelui meu*.

Râsete și larmă. Vor răspunde un milion! *Zinka*. Voi sunteți un milion, însă el nu-i. Am aprins o lumânare, am îmbrăcat rochița bleu, de fată, iar el nu înțeleg de ce nu vine. Atunci, mă gândesc, mă duc la vecinu' care, la fel ca mine, e lipsit de noroc. Am venit la vecinu', iar el scrie scrisori. Așa că ies în stradă și încep să strig: dragule, iubitele! Dragul meu, iubitul meu!...

Peroțki (din balcon). Na, poftim, domnilor, libertatea cuvântului! Și, în general, libertatea. Esența libertății! Simbolul! (Pleacă de pe balcon).

Luca. Așa e! Aceasta e esența libertății burgheze! Simbolul! Omul strigă... (Către mulțime). Tovarăși!

Andre (îl întrerupe). Cetățeni!

Stupai (trezindu-se parcă). Frați ucraineni!

Văd cum, în mulțime, freamătă trei tabere. Fiecare vrea să fie cât mai aproape de oratorul lui. Lui Andre i se pregătește ovația. De aceea, el începe primul:

– Cine nu a văzut, cine nu a cunoscut țara noastră de ieri? Țara noastră...

Stupai. Ucraina!

Luca. Muncitorimea, proletariatul!...

Andre. Întreaga Rusie este un monument de neclintit, opresiv: treptele către tron – treptele robiei, iar pe trepte, ne aflăm noi, robii, rob era ofițerul, senatorul, șambelanul din palate...

Luca. Minciună, tovarăși! Noi suntem robi,– muncitorii, soldații, și ruși, și alții, – robi am fost și robi suntem!

Stupai. Nu există în lume robi mai oropsiți decât noi, frați ucraineni!

Andre. Într-adevăr, țărani și ucrainenii erau iobagi. Cetățeni! Țara sclaviei și a tiraniei...

Stupai. Ucraina!

Andre. Ținutul umilințelor și al...

Luca. Crucilor și ștreangurilor...

Andre. Nici chiar eu nu puteam vedea printre lacrimi (cu afectare). Dar azi?

Mykola KULIȘ

SONATA „PATETICA”

D r a m ă

Pauză patetică și, undeva în fundal, vocea pragmatică a lustragiilor:

– Trebuie curățat, cetățene!

Andre. Iar, azi, putem vedea, în depărtare, drumul libertății. Putem vedea cum strălucește steaua libertății, cum strălucesc orizonturile. Da. Trebuie să ne urcăm pe cai! Și să gonim spre apus și spre răsărit. Ca țara noastră să nu mai meargă cu troica¹, ci să zboare pe un milion de cai de aramă și oțel, sceptrele de aur să strălucească ca niște fulgere, să se facă praf și pulbere tot soiul de Dardanele, și nu doar să se dea la o parte toate națiunile și țările, ci să ne cadă la picioare chiar și vânturile, iar orizonturile să ni se închine!

Aplauze. Strigăte „slavă” și larmă.

Domnișoara (entuziasmată, către marinăr). Marinărurile! Acum o să străpungeți Dardanele, așa-i?

Marinarul (chior, pistruiat, voce ca de acordeon stricat): Ale dumneavoastră, domnișoară, chiar și acum, dar pe cele turcești, n-au decât, uite (arătând spre Andre), ei să străpungă.

Dama (a scuturat amenințător cu pana). Noi, la adunările noastre, noi, femeile slabe, am respins propunerea bolșevicilor de încetarea războiului. Noi am zis: noi luptăm nu cu oastea poporului german, ci cu oastea lui Wilhelm². Înainte! Pe front!

Marinarul (îi face loc. Cu condeiul). Vă rog!

Se aude vocea lui Luca. Se încurcă ușor.

– Steaua libertății strălucește și luminează, deocamdată, cui? În ferestrele burgheziei, pentru că, în beciurile unde locuim noi, nici ferestre nu există. Zic mai departe: când burghezia vrea să se urce pe cai, asta ce înseamnă? Că toate drumurile către toate Dardanelele din lumea asta vor fi acoperite de trupurile noastre. La orizonturile lor strălucitoare, pe noi ne așteaptă crucile și cimitirul. Vânturile le vor cădea la picioare – asta ce înseamnă? Asta înseamnă că ne vor lega în ștreanguri. Tovarăși! Leșiți pe drumurile internaționale, astupați gropile, tranșeele dintre voi, – înfrățiți-vă! Și toate

armele, vă zic eu, îndreptați-le spre burghezie! Și vă mai zic: în loc de sceptrul de aur³, să strălucească precum un fulger sceptrul dictaturii muncitorești!

Marinarul. Iar burghezia, ostașii și iunche-rimea, cu toții în abisul pământului! Pe fundul libertății!

Andre. Deviza noastră – libertate, egalitate și fraternitate!

Domnișoara (în timpul acesta, Ovram îi curăță pantoful). Libertate! Egalitate! Fraternitate! (entuziasmată, dă din picioruș).

Ovram (dând la o parte, brusc, cutia). Zece ani am lucrat în fabrică, trei am luptat. Pentru asta, vedeți, am primit o cruciuliță⁴. Acum ne dau libertatea – libertatea de a coborî cu tot cu cruciulița în mormânt. Libertate? Eu n-am pâine. Egalitate? Sunt cel mai jos dintre toți, sunt fără picioare! Fraternitate? Eu vă curăț picioarele!... Luați-vă crucea și înapoiați-mi picioarele! (Își smulge decorația și o aruncă).

Luca. Deviza noastră este: întreaga putere Radelor⁵! Revoluția mondială! Socialismul.

Pe acoperișul clădirii, se află Jorj cu drapelul național. Fără caschetă. Strigă entuziasmat:

– Deviza mea – Rusia! Țărilor Ura-a-a!... (Trage în jos)

Eu văd cum se clatină Luca.

Eu (Strig). Luca!

Și cobor în fugă cât pot de repede. Ajuns jos, văd cum lumea se împrăștie. Strada se golește. În mijloc, se află Luca rănit la mână. *Zinka* îi leagă rana. *Ovram*. Mai departe, marinarul se ceartă cu cineva:

– Așteptați, așteptați!... O să vedeți voi ce vă așteaptă!

Traducere din limba ucraineană și note de **Mihaela HERBIL**

¹ Sanie rusească la care sunt înhămați trei cai unul lângă altul, simbol cultural al Rusiei (aici, aluzie la Imperiul țarist).

² Wilhelm al II-lea (1859-1941) – ultimul împărat al Germaniei și rege al Prusiei de la 1888-1918.

³ Simbol al Imperialismului țarist.

⁴ Crucea Sfântului Gheorghe – decorație destinată subofițerilor, soldaților și marinarilor pentru eroismul în luptă.

⁵ Rada – denumire dată consiliului, adunării, organului central al puterii.

Prof. univ. dr. Ioan REBUȘAPCĂ – 85

(Continuare din pag. 3)

C. Ir. – Ai scris foarte mult despre Taras Șevcenko, ai publicat două volume masive („Pagini ale Șevcenkianei din România”), te-ai preocupat de-a lungul timpului de traduceri românești din opera genialului ucrainean. Din păcate, nu avem încă o valoroasă traducere a **Cobzarului**, care să se apropie (cât este în stare, în general, o traducere) de originalul șevcenkian. Te rog să faci o comparație între versiunile românești ale **Cobzarului**, datorate, prima, lui Victor Tulbure, și, a doua, lui Ion Cozmei.

I. R. – Cum se spune, despre morți – numai de bine. Mă voi „spăla” de păcate, citând pe un autentic poet român contemporan (nu-i spun numele), bun cunoscător al ambelor versiuni, care susține că versiunea lui Tulbure *sună* mult mai bine decât aceea a lui Cozmei. Asta, presupun, datorită vizibilei strădanii a lui Cozmei de a urma cât mai aproape originalul șevcenkian și de a reda *toate* construcțiile sale, ceea ce, am impresia, duce la o afectare a expresivității, a „curgerii” firești a limbii române, în redarea căreia, parcă, transpare, „din subteran”, factura limbii ucrainene.

C. Ir. – Literatura ucraineană din România este unanim recunoscută ca fiind (desigur, în afara celei din Ucraina) una dintre cele mai valoroase. Ce condeie noiți se par promițătoare și de luat în seamă?

I. R. – Mă bucură faptul că Mihai Hafia Traista și Nicolae Cornescian au dobândit o solidă afirmare atât în peisajul literar ucrainean din România, cât și în spațiul literaturii române contemporane. Vizibila diversificare a „registrului” poeziei ucrainene din România se realizează grație unor „voci”, fiecare cu „timbrul” propriu, a Irynei Moisei, a Liudmylei Dorosh sau a Mihaelei-Larisei Traista, protagonista ei lirică ar putea fi asemuită cu eminesciana „floare albastră”.

C. Ir. – Ești autorul unui interesant „serial”, pe care-l publici în **Naș holos**, privind istoria ucrainisticii din cadrul Universității București. Ce perspective are predarea limbii și literaturii ucrainene la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine din București?

I. R. – Am început acest serial cu „patriarhul” lingvisticii românești, B. P. Hasdeu, căci, pe parcursul anilor, a existat un real interes pentru cultura, literatura și limba ucraineană ca surse pentru explicarea unor fenomene culturale și lingvistice românești. Aceeași întrebare poate fi ridicată și în legătură cu perspectivele studierii celorlalte limbi slave, orientale ș.a. În condițiile de astăzi, ale globalizării, migrării populației, scăderii natalității și ale diminuării interesului lingviștilor *români* pentru problemele tradiționale ale filologiei, răspunsul la o atare întrebare ar fi dificil de găsit. O părere, evident subiectivă,

o împărtășesc, nevrând nicicum s-o impun altora. Aceasta derivă din sfera *idealului*, atins în condiții ideale. Predarea limbii ucrainene, dincolo de oportunitățile ivite (servicii la firme, traduceri etc., etc.), ar trebui cuplată cu specialitatea B – limba română, ceea ce ar contribui la o și mai profundă cunoaștere a relațiilor româno-ucrainene, din trecutul îndepărtat până în zilele noastre. Mai mult, cum a procedat încă Hasdeu, ar contribui la o mai bună cunoaștere a românisticii. Invoc trei argumente factice: 1. Profesorul nostru de literatură universală, acad. Tudor Via-nu, la unul din cursuri a remarcat faptul că pentru cultura românească din secolul al XIX-lea o importanță deosebită a avut cultura vesteuropeană, dar până în secolul al XVIII-lea – Kievul. 2. Profesor de istoria limbii române (nu-i dau numele) îmi mărturisea regretul că nu cunoaște ucraineana. Am promis să-l ajut, dânsul însă a „pierdut trenul” Paris-București. După Revoluția din 1989, studentele noastre cu specialitatea B-ucraineană, venind la ora mea după seminarul lor de istoria limbii române, mi-au împărtășit nemărginita lor satisfacție că pe colegii lor „i-au uluit”, iar pe conducătorul seminarului „l-au făcut praf”, oferind fapte din evoluția istorică a limbii române, „conservate” în limba ucraineană. 3. Regretatul meu student Dan Horia Mazilu, într-un interviu, mi-a mărturisit că spre literatura română veche a ajuns „traversând podul ucrainean”. Grație acestui fapt, a muncii neobosite, a înclinației spre cercetarea științifică a devenit membru al Academiei Române. Argumentele țin, evident, de sfera *idealului*, nu de oportunitățile cotidianului: am tot prezentat asemenea argumente, indicând teme cu care s-ar putea obține zeci de titluri științifice, până când un student zbanghiu (care a „virat” la ucraineană, venind de la politehnică), mi-a „tăiat macaroana” scurt: „Câtă pâine cu unt se poate mânca din cercetarea științifică?!?”.

C. Ir. – Știu că masa de lucru o ai în permanență ocupată. Acum la ce lucrezi?

I. R. – Da, în permanență este ocupată de note, însemnări, conspecte, lucrări xerografiate – într-o mare dezordine. Pe parcursul anilor „rostogoliți” s-au adunat, precum în ciulinii Bărganului, o sumedenie de proiecte. Retrăiesc suferințele transpunerii lui Eminescu în ucraineană, dar nu reușesc să finalizez.

C. Ir. – Ai un *ecou* la **Ecouri ucrainene**, noua publicație, apărută sub egida Uniunii Ucrainenilor din România?

I. R. – Apreciez la modul deosebit „dialogul” cultural-literar susținut de această publicație. Aspectele menite a fi introduse în acest „dialog”, practic, sunt inepuizabile.

Referitor la cheful „centenar” năzuit, îți răspund prin parafrizarea cuvintelor bravului soldat Švejik al lui Jaroslav Hašek, spuse camaradului său: dacă s-o termina blestematul război (la noi – Covid 19) și vei dori să ne vedem, mă găsești, zilnic, la berăria „U fleku”, la ora șase după-amiază,– iar noi doi, la 100 de ani, la... redacție.

C. Ir. – Îți mulțumesc foarte mult pentru interesantele răspunsuri. La mulți și fericiți ani, iubite prietene! Aștept cu nerăbdare cheful de la centenar.

IRYNA LEVYNSKA – O „PREOTEASĂ” ÎN TEMPLUL LITERATURII UCRAINENE DIN ROMÂNIA

„Cine ar fi crezut, cu ani în urmă, că liniștita, conștiințioasă și activă membră a cnaclului ucrainean, Irina Levynska, va publica una dintre cele mai bune cărți ale literaturii noastre” – scria, în anul 2000, *Marele Titan* al literaturii ucrainene din România, Stepan Tcaciuc, în volumul lui de publicistică, „Cuvânt despre confrăți”.

Iryna Levynska s-a născut în anul 1907 pe 18 mai în orășelul Rojneativ din regiunea Ivano-Frankivsk, în familia învățătorului Omelian Trillie, de origine franceză. Însă, după nașterea viitoarei scriitoare, familia se mută în Dolyn, unde, în anul 1919, tatăl ei este arestat de către polonezi pentru participarea la mișcarea de eliberare națională. Tânăra fată urmează cursurile Gimnaziului Vasilian din Lviv, iar, în 1922, intră la Universitatea Secretă Ucraineană, unde studiază istoria și filozofia, pe care o termină în anul 1930, obținând titlul de magistrul științelor umane. În timpul studiilor, este arestată și închisă pentru o scurtă perioadă de timp. Tot în anul 1930, se căsătorește cu inginerul și scriitorul Stepan Levynskyi. Tânăra familie se mută la Praga, pe urmă la Cernăuți, mai apoi, la Reni, iar, în 1935, la București.

În anii 1942-1943, urmează cursurile de limbă italiană, iar, între 1948-1950, cursurile de limba rusă la Institutul Maxim Gorki.

Până la debutul editorial care a avut loc în anul 1982 cu volumul „Jyvytea” („Rășina”), Iryna Levynska publică proză în revistele literare din Ucraina, iar, începând din anul 1981, în almanahul literar ucrainean din România, „Obrii”

(„Orizonturi”). Urmează volumele de proză „Serțea na hrany” („Inimi la răspântii”) – 1984 și „Lita Molodii” („Anii tinereții”) – 1989. Toate cele trei volume au apărut la Editura „Kriterion” București.

Proza Irynei Levynska este pătrunsă de un lirism blând, delicat, fiind plină de meditații și analiză psihologică. Realitatea și ficțiunea nuvelor sale se întrepătrund, se completează și se potențează reciproc. Aceasta și este rețeta reușitei artistice a creațiilor sale care, deseori, după cum constată și Mykola Korsiuk, în primul volum al antologiei de proză scurtă ucraineană din România, „Înspre lumină”, poartă amprenta celebrelor scriitoare ucrainene Olha Kobyleanska și Iryna Vilde.

„Nuvelele Irynei Levynska seamănă cu templele grecești. În ele nu găsești nici înălțimi senine, nici efecte speciale, nici explozii de culori, în schimb, se simte armonia clasică a celor mai importante elemente ale creației literare: a subiectului, compoziției, stilului și limbii” – scria același Stepan Tcaciuc.

Citind întreaga operă a Irynei Levynska, eu mi-aș permite să o compar cu o „preoteasă” în templul literaturii ucrainene din România, care a depus pe altarul acestuia ofrande literare precum „Jyvytea” („Rășina”), „Dzvinok potopelnykiv” („Clopotul înecaților”), „Pryihala mama” („A sosit mama”), „Socrat tanțiuie” („Socrate dansează”) și multe alte nuvele.

În anul 1990, pe 8 iulie, Iryna Levynska a trecut în eternitate, lăsându-ne un bogat testament literar: cărțile sale care merită reeditate și traduse în limba română.

Pentru acest număr al revistei *Ecouri ucrainene*, propun cititorului român schița „Clopotul înecaților”.

Clopotul înecaților

Micul sat de munte se întindea deasupra râului, care, într-un loc, se lărgea, prefăcându-se într-un iaz cu apă nemișcată parcă. Malul drept al acestei adâncituri era acoperit de pietriș până la poalele unui deal pe care creștea..., iar dincolo de deal se vedea pădurea. Pe partea stângă a iazului, se afla un mal abrupt cu sălcii scorburoase, iar, tocmai la capătul malului, se găsea o capelă din piatră zugrăvită, acoperită cu tablă ruginită, în vârful căreia se înălța o cruce neagră cu brațele îndoite.

În capelă, se putea intra printr-o deschizătură arcuită. Înăuntru, pe podeaua din piatră cioplită, se afla o băncuță îngustă de lemn, iar pe peretele opus deschizăturii arcuite stătea agățată iconița Maicii Domnului din lemn, înnegrită de vreme, în fața căreia, din an în Paște, mai pâlpăia câte o lumânare. Sub tavan, agățat de o grindă, atârna un clopot mic, a cărui funie ajungea până la băncuță, astfel ca cel care-l trage să poată sta pe băncuță.

Nimeni nu-și aduce aminte de acea întâmplare. Vârstnicii povesteau că, într-o noapte de iarnă, un alai de nuntă trecea peste iazul înghețat, însă gheața s-a spart și toți nuntașii împreună cu caii s-au înecat.

În amintirea acestei triste întâmplări, cineva dintre rudele celor dispăruți a ridicat, pe malul iazului, această capelă cu clopot, pe care l-au numit clopotul înecaților și pe care îl trăgeau în fiecare seară pentru sufletele celor înghițiți de ape. Întotdeauna, se găsea în sat câte un bătrân care pentru un castron de mâncare sau pentru câțiva bănuți mergea, seară de seară, la capelă să tragă clopotul.

După ce murise ultimul clopotar, această slujbă a fost preluată de Ilie, pe care oamenii din sat l-au poreclit Uscatul¹. Adevăratul său nume era Hovdea, așa îl știa lumea până trăiau părinții lui. După moartea lor, fratele său mai mare l-a păcălit, a pus mâna pe toată averea, s-a însurat, iar pe Ilie l-a alungat din casa părintească, rămânând unicul ei stăpân. Bietul Ilie a rămas singur pe lume, fără acoperiș deasupra capului și cu o ură înflăcărată în inimă. Atunci, a jurat că se va răzbuna crunt pe fratele său și doar această sete de răzbunare îl ținea în viață. Lucra pe unde apuca, se angaja la tot felul de munci, însă nu i-a mers prea bine. Din cauza greutăților și a nevoilor slăbise foarte mult, de aceea lumea l-a numit Ilie Uscatul, pe urmă a început și el să-și spună la fel. Astfel a ajuns Ilie să fie clopotarul înecaților. Toată ziua muncea ca un bou înjugat, iar când se lăsa seara, fugea la capelă să tragă clopotul.

Într-o zi, întorcându-se de la muncă, i-a tăiat calea bătrâna Iustina, strigând de departe: „Văleu, Ilie, ce nenorocire te-a lovit, s-a înecat fratele tău!”. Ilie a înlemnit. „Fratele meu?” – a întrebat, nevenindu-i să creadă. Iustina, de parcă nici nu auzise întrebarea, continuă: „Așa e cum îți spun! Chiar fratele tău! S-a dus în pădure după lemne și când se întorcea, lângă capelă, malul s-a surpat, iar el a căzut în iaz cu tot cu căruță și cu cai. Cei care văzuseră au alergat să-l ajute, dar în zadar, dispăruse sub ape. Vai de noi cât ne-am chinuit să-i găsim măcar trupul. Da’ de unde! Așa că, astăzi, o să tragi clopotul după frățiorul tău!”

Ilie asculta îngrozit, iar când ajunsese acasă, se așeză împietrit, în colțul în care avea culcușul. Nu știa ce să facă – să se bucure sau să-i pară rău. Astfel a stat mult timp, de parcă era paralizat. Într-un târziu, a scuipat cu năduf și a spus cu voce tare: „Așa-i trebuie!”, și, după câteva clipe, adăugă: „Așa-i trebuie celui care m-a nenorocit! Ai, ai, până la urmă l-a bătut Dumnezeu!”. Pe urmă, a tăcut, rămânând cu privirea în gol.

Clopotul bisericii a început să bată pentru vecernie, însă Ilie stătea nemișcat, spijindu-și capul cu palmele și ascultându-i dangătul. Nu se ruga cum făcea de obicei, doar asculta. Când clopotul a tăcut, deși sosise timpul să meargă la capelă, el nu se urnea din culcușul său. Ședea cu capul sprijinit în palme, din când în când scuipa și bolborosea ceva. Astfel au trecut vreo două ore, iar Ilie nu se ridica din culcuș. Pe urmă, spuse cu dinții strânși: „N-o să ai parte, afurisitul, ca eu să trag clopotul pentru sufletul tău blestemat”. A scuipat încă odată și s-a culcat cu fața la perete. Voia să adoarmă, dar somnul fugea de la el. Se ridică în șezut și își pironi privirea în pământ.

Afară era o seară ploiasă de toamnă, vântul suiera trist, iar rafalele ploii loveau în geam. Se întunecase de-a binelea. Noaptea și-a întins aripa-i neagră peste sat.

„N-am să merg” – a spus cu voce tare, însă nu mai putea să-și controleze mișcările. O putere nevăzută îl ridicase din culcuș, o neliniște neînțeleasă îl cuprindea din ce în ce mai tare. A ieșit afară și, deodată, simți cum aceeași putere nevăzută a început să-l împingă din spate spre capelă. „Ce naiba se întâmplă?! Și totuși n-am să merg”. Însă picioarele îl duceau, fără voia lui, spre capelă.

După ce trecuse de imășul satului, zări siluetele mari ale sălcilor scorburoase și auzi vuietul râului. Norii s-au risipit, și, pe cer, apăruse discul palid, ca turnat din plumb, al lunii. Ilie lipăia cu picioarele prin băltoace, înaintând spre capelă, neînțelegând ce se întâmplă cu el. Simțea o ură de nedescris pentru fratele său, dar, în același timp, aceea putere nevăzută îl împingea spre capelă. Deodată, tresări și se opri în loc. I se păru că aude, printre vuietul râului, un zgomot ciudat. Se speriasse de-a binele, își făcu semnul crucii, voind să se întoarcă, însă aceea putere nevăzută, care îl ridicase din culcuș, l-a împins înainte. Zgomotul se auzea din ce în ce mai tare. Cineva trăgea clopotul înecaților. Deja se zărea foarte clar silueta albă a capelei. Voia să se întoarcă, din nou, însă picioarele nu-l ascultau, îl duceau înainte, prin băltoace și noroi. Părul i se ridicase în cap și simțea un fior rece pe șira spinării. Se apropia de capela care se zărea din ce în ce mai clar în lumina palidă a lunii. Înăuntrul ei, se afla cineva și trăgea clopotul. Încerca, din nou, să se întoarcă din drum, însă, de această dată, o curiozitate mai mare decât frica l-a făcut să se apropie. Ajungând în fața deschizăturii arcuite, se aplecă să intre, dar, deodată, sări înapoi, dând din mâini speriat. Pe băncuța de lemn, vânt și umflat, cu părul ud, lipit de frunte, ședea fratele său. Întorcându-și fața umflată spre Ilie, îl privea cu ochii lui morți, albi și bulbucați, și, ținând cu ambele mâini funia, continua din răspuț să tragă clopotul. Ilie răcni de spaimă, mai sări odată în spate și căzu de pe mal în iaz. În urma lui, se auzi doar bolborositul apei și încă un dangăt al clopotului înecaților.

Prezentare și traducere din limba ucraineană
de **Mihai Hafja TRAIȘTA**

¹ În limba ucraineană – *Suhar*.

Mihai Hafia TRAISTA

KONOKRAD. ONOAREA HOȚILOR DE CAI

(Continuare din nr. 11)

4.

După ce fratele său mai mare, Mitruț, de numai optsprezece ani, trecu la cele veșnice după o îndelungată și grea suferință, Ruxandra rămase singurul copil al lui Dumitru și al Eudochiei Rusnak.

Nimeni nu cunoscuse mai bine decât Ruxandra suferința și chinul lui Mitruț care, patru ani de zile, ținut la pat de o boală grea, se ruga, zi și noapte, la Dumnezeu să-i curme durerea. Ea l-a îngrijit, a plâns și s-a rugat la căpătâiul lui până la sfârșit, deoarece mama ei avea grijile gospodăriei pe cap, de abia izbutea să le termine pe toate. Din când în când, se rupea de la muncă și intra în odaia în care zăcea bietul Mitruț ca să-și mai descarce povara sufletului, spălând capul bietului băiat cu lacrimi fierbinți care, spre deznădejdea ei, nu tămăduiau boala acestuia.

Eudochia vedea că Ruxandra se îngrijea de fratele său, poate mai bine decât ar fi fost ea în stare, era tot timpul prezentă lângă el, îi citea din „Sfânta Scriptură” și din cărțile de rugăciune, câteodată și povești, avea grijă să nu îi lipsească nimic. Dar ce îi mai trebuia bietului Mitruț?! În ultimii doi ani, nu mai lua nici un fel de medicamente, în afară de injecții, pe care i le făcea odată pe săptămână bătrânul Alexa Codrul, felcerul satului, pentru a-i mai liniști un pic durerea care nu-l părăsea... cât despre mâncare?! Colo, câte două-trei linguri de supă de chimen și câte o cană de ceai sau lapte cu miere, aceasta era mâncarea cea de toate zilele a bietului băiat.

Cât despre Dumitru Rusnak, acesta nu intra deloc la fiul său și niciodată nu se interesa de starea acestuia.

– Nenorocitul ăsta o să mă ducă la sapă de lemn! Destul că-l hrănesc fără să am vreun folos de pe urma lui, da’ mai cumpără-i și injecții, mai plătește-l și pe felcer și, pe deasupra, și fata pierde vremea de pomană după curul lui, în loc să pască mieii, că trebuie îngrijit ca un cneaz... Înțeleg... îngrijești un bou sau un cal bolnav, dacă știi că o să ai câștig de pe urma lui, dacă nu, îi tragi un topor în cap și la abator cu el, dar pe ăsta de ce să-l îngrijești, să facă umbră pământului? Mama ei de treabă! spunea Dumitru deseori.

– Nu îți e frică că te va bate Dumnezeu, om fără inimă ce ești? E fiul tău – trup din trupul tău, sânge din sângele tău!...

– Tacă-ți fleanca, muiere, că-ți scot măselele! scrâșnea din dinți, ca un turbat, Dumitru.

Moartea lui Mitruț a fost binevenită pentru toți. Dumitru era fericit că nu mai trebuie să cheltuiască bani fără nici un rost și că fata o poate ajuta de acum pe maică-sa pe lângă gospodărie, iar Eudochia și Ruxandra erau bucuroase că pe Mitruț nu-l mai doare nimic și că sufletul lui se odihnește acum „în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea”, după cum spuse părintele Hortik la înmormântarea lui Mitruț.

După moartea fratelui său, pentru Ruxandra au sosit zile grele. Tatăl său o trezea în zori și o pune la muncă mai rău ca pe o slujnică, până-n noapte târziu, de parcă voia să recupereze timpul pe care fata îl pierduse îngrijindu-l pe Mitruț.

Dar greul cel mai mare căzu pe umerii Ruxandrei după trei ani, când mama ei se duse în lumea celor drepti să-și întâlnească fiul. Deși avea doar șaptesprezece ani, Ruxandra, ca o gospodină adevărată, reușea să se descurce cu toate, trudea zi și noapte, neavând zi de odihnă nici duminica, nici în zilele de sărbătoare. Nu se temea de muncă și niciodată nu s-a plâns nimănui că i-ar fi greu. Un singur lucru îi lipsea bieteii fete, cuvântul blând și mângâierea mamei sale, de care nu va mai avea parte.

Trecuseră trei ani de la moartea Eudochiei, când, într-o seară, spre sfârșitul iernii, Dumitru se întoarse puțin băut de la târgul din Sighet. Acea seară a rămas în mintea Ruxandrei ca o amară amintire aducătoare de nenoroc, poate prea amară pentru o fată care

nu cunoscuse până atunci decât tristețe și durere. Dumitru se puse la masă și, îngropându-și fața în palme, a stat astfel timp îndelungat, fără să spună nici o vorbă. Tocmai când Ruxandra voia să-i spună că se răcește cina, el ridică capul și spuse răspicat:

– În această vară te mărit!...

La început, Ruxandra credea că tatăl ei dorește ca ea să se mărite în acea vară și că o anunță ca să aibă timp să-și aleagă un băiat dintre aceia care se tot învârteau pe lângă ea, poate mai mult pe lângă el, în speranța că într-o zi vor putea veni s-o pețească. Desigur, tatăl ei dorea să aibă un ginere dintre feciorii satelor vecine, deoarece în satul lor trăiau doar unguri, și băieții acestora nu prea umblau după fete de „bidoș-oros” și, pe deasupra, având tot felul de meserii, nu lucrau pământul, iar Dumitru Rusnak nu ar fi acceptat nici în ruptul capului un ginere care să nu pună mâna pe plug și pe coasă. Veselă, Ruxandra începuse să numere în gând flăcăii care îi plăceau, gândindu-se care ar fi mai potrivit pentru ea. Poate Andrei Kvașciuk sau Alexa Meșko sau, poate, Ion Boiciuk?... Toți sunt frumoși și bogați, bată-i norocul să-i bată! De ce să-și bată ea capul și să aleagă ca ovreul cărjele?... Mai bine să aleagă taică-său pentru ea, îi e indiferent pe cine va alege să-i fie bărbat. Numai pe Ilie Liopak să nu-l aleagă, că nu-i plăcea de el. Ilie are părul roșu ca focul și nasul prea lung și prea coroiat și, în plus, e prea tăcut, de parcă se teme de fete. Ce-i drept, nu e băiat rău, blând ca o fată mare și bogat pe deasupra, dar cum să se mărite ea cu unul de care râd toate fetele, poreclindu-l „jidan”. Dar poate tatăl ei n-o să-l aleagă pe Ilie, iar dacă-l va alege, atunci ea o să spună că nu-l vrea de bărbat și gata, zâmbi Ruxandra.

Dacă ar fi fost după ea, atunci și l-ar fi ales pe Stepan Haidamaka, dar după Stepan nu ar fi dat-o tatăl ei, deoarece nu are nici casă, nici pământ. Stepan Haidamaka e slugă, iar tatăl ei, Dumitru Rusnak, e unul dintre cei mai mari gospodari de prin părțile locului și nu ar fi de acord cu un ginere slugă, fie el chiar Stepan Haidamaka. Nu, pe Stepan va trebui să-l uite! Până la urmă, ce treabă are ea cu acest flăcău cu nasul pe sus, poate prea pe sus, pentru o slugă care se îngrijește de caii boierului Josef, chiar dacă stă la masă cu boierul, ceea ce nu și-ar permite nici unul dintre flăcăii gospodarilor care, întâlnindu-l pe boier, își scot cușmele ca niște slugi, în timp ce Stepan își permite să glumească cu boierul, ba, câteodată, să-l și bată prietenește pe umăr. Pentru asta, toți flăcăii încercau să se împrietenească cu Stepan, dar lui nici că-i păsa de prietenia flăcăilor bogați, și la fetele gospodarilor se uita de sus, de parcă ele nu erau de nasul lui, și nu invers, iar când în sat era joc, Stepan nu lua la învârtit decât fetele sărace, deși cele bogate nu aveau ochi decât pentru el, suspinând pe ascuns. Dă-l încolo de Stepan! Lumea vorbește că are mulți bani, că se ocupă cu comerțul de cai ai boierului, primind un procent frumos de la acesta pentru fiecare cal vândut. „Cu bani sau fără bani, sluga rămâne slugă”, își aduse aminte de cuvintele lui taică-său.

– Nu ești curioasă să afli după cine vreau să te mărit? întrebă pe același ton grav și răspicat Dumitru, de parcă se temea să nu piardă controlul asupra discuției cu Ruxandra, care, întreruptă din gândurile-i plăcute, strânse nevinovat din umeri, răspunzând aproape în șoaptă:

– Mi-e indiferent, după cine o să mă dați după acela o să mă duc.

Spera din tot sufletul că tatăl ei nu o să pomenească numele lui Ilie Liopak.

– Iată un răspuns înțelept! o lăudă Dumitru, după care adaugă: te voi da după cel mai bogat și cel mai respectat om din tot ținutul Sighetului.

Ruxandra parcă presimți că ceva nu sună cum trebuie în această poveste, dar, stăpânindu-și emoțiile, întrebă pe un ton batjocoritor, ceea ce nu făcuse până atunci niciodată:

– Și cine este acest cel mai cel...

Dumitru își privi fata drept în ochi și spuse nepăsător:

– Iancu Lupu.

Traducere din limba ucraineană de **Larisa Mihaela ISPAS-TRAISTA**

Mihailo NEBELEAC

Clopotele nopții

Se lasă noaptea...
Eu te-aștept zadarnic,
iar dansul de negru
va mai dura un timp,
pământul – zvon de clopot
vestește veșnicia...
Se lasă noaptea...
Zadarnic bat în ușă,
Cheia pământului, poate,
a fost topită de flăcări
și ochii mei poate că văd
doar oameni cu mâini de clopot...
Se lasă noaptea,
Dar noi va trebui
să ne aprindem inimile
cu jarul focului sacru...

Ivan COVACI

Trei mesteceni

Trei mesteceni,
doară trei mesteceni,
dăruie pe drumuri
înserare calmă.
Trei mesteceni,

doară trei mesteceni,
cânturi albe
ni le dau pe noapte.
Trei mesteceni,
doară trei mesteceni,
ochi ne sunt prin nouri,
rătăcind spre țel.
Trei mesteceni,
doară trei mesteceni,

liniștitei lunei,
îi tot dau lumină...

Trandafirul

Voi răsădi un trandafir
Lângă fântâna cea neagră.
Numai acolo.
S-au strâns în fugă lacrimi
Și fete multe-multe,
Numai acolo.
Pe umerii albi,
Cobilițele scârțâie,
Fierbe apa-n adâncuri...
Mâinile fetelor albe,
Cu străluciri de ape.
Răstrânge un frasin.
Voi răsădi un trandafir,
Lângă fântâna cea neagră,
Numai acolo.

Când ne gândim la vasta cultură a Europei Centrale și de Est, ar trebui să nu ometem faptul că spațiul slav reprezintă o societate de inovație culturală, invidiată de întreaga lume. Îmi permit să afirm că muzica ocupă un loc de frunte în afirmarea culturii ucrainene, alături de literatură, artă ș.a. Gilbert Keith Chesterton spunea că „tendința culturii moderne a fost de a tolera râsul, dar a descuraja scrisul”. Prin articolul de față, aş vrea să ne orientăm privirea asupra unei personalități emblematică a Ucrainei, o figură marcantă a muzicii și culturii ucrainene – Sveatoslav Vakarciuk.

S-a născut la 14 mai 1975 în Lviv, Ucraina, în familia unui profesor de fizică. Studiile gimnaziale le-a urmat la Școala nr. 4 din orașul natal, unde a urmat cursuri intensive de limbă engleză, fiind premiat cu medalie de argint pentru rezultatele obținute pe parcursul întregii sale perioade de învățământ. A fost pasionat de muzică încă din copilărie, astfel că a frecventat, timp de doi ani, cursurile unei școli de muzică, unde a studiat vioara și baianul. Este economist pe probleme economice internaționale, ca urmare a absolvirii cursurilor de masterat ale Universității Naționale „Ivan Franko” din Lviv, în 1996.

Rock-ul ucrainean, desigur, este o categorie globală, dar nu aş vrea să excludem din lista noastră și trupe precum: „Skreabin”, „Green Day”, „5’Nizza”, „S. K. A. Y.” „Vopli Vidopleasova”, „Tanok na maidani Congo”, „The Gitas”, „The Hardkiss”, „Antytila”, „TARTAK”, „O. Torvald”, „Numer 482”, „Conctere Foundation”, „Brunettses Shoot Blondes”, „Riffmaster” ș.a. Atenția mea a fost atrasă de trupa rock „Okean Elzy” datorită poeziei versurilor și manierei originale a expresivității artistice. Creația lor muzicală reflectă nu doar dragostea pentru celălalt, ci dorința de a permite urechea noastră, cât și pentru armonia din interiorul fiecăruia. Pot afirma cu certitudine că nu aş putea, în calitate de iubitor a tot ce înseamnă poezie, să separ partea melodică de versurile cântecele lor. Mi-am permis, în continuare, să traduc versurile unui hit al celor de la „Okean Elzy” pentru a-i releva și cititorului român frumusețea și originalitatea acestei culturi, care este imprimată de atâta pasiune pentru artă și muzică. Deși, poate, scepticii s-ar putea întreba ce are în plus rock-ul ucrainean față de cel occidental, le-aș răspunde – spiritul național inconfundabil. Nu vă rămâne decât să vă convingeți, ascultându-i.

În anul 1994, a luat ființă trupa „Okean Elzy”, prin care Vakarciuk a ajuns un renumit solist și muzician. Alegerea lui de a urma chemarea muzicii a motivat trupa să înregistreze albumul de debut, în 1998, la Kiev, cu titlul „Tam de nas nema” („Acolo, unde noi nu suntem”). În 2000, exact la un an după ce au început să lucreze asupra celebrei piese „la na nebi” („Eu sunt în cer”), au susținut un concert la legendarul club „Astoria” din Londra, Marea Britanie. „Okean Elzy” este una dintre cele mai îndrăgite trupe ucrainene de muzică rock, creația și popularitatea lor depășind cu mult granițele țării. În 2007, i-a fost decernat Premiul muzical FUZZ pentru „Cel mai bun rock”. Activitatea lor muzicală a fost de top 10, iar piesele lor au rămas la fel de îndrăgite și de actuale și peste ani. Turneele fiind tot mai dese, au lansat albumele unul după altul: „Modelul” (2001), „Supersimetria” (2003), „Strigătul tău” (2003), „Gloria” (2005), „1221” (culegerea celor mai bune piese, 2006), „Mira” (2007). Single-uri: „Casa de sticlă” (1996), „Rece” (2002), „911 (Oceanul Pacific)” (2004), „Mulțumesc” (2004), „Timpuri vesele” (2006), „Dolce vita” (2010), „Pământ” (2013), „Fără limite” (2016) ș.a.

Muzica rock, în general, este un teritoriu minat de faimoasele trupe englezești și americane precum: „Queen”, „The Beatles”, „The Rolling Stones”, „Metallica”, „Guns N’ Roses”, „AC/DC”, „Pink Floyd” și alții, care au zguduit stadioanele la vremea lor, multe dintre hit-urile lor răsunând în concerte sau la radio și în zilele noastre.

Să facem, așadar, o incursiune în istoria muzicii rock-ului ucrainean. El s-a născut ca un strigăt de revoltă al poporului ucrainean încă înainte de proclamarea independenței, s-a dezvoltat și și-a modificat forma acustică, iar astăzi are mai multe fațete, prezentând cu încredere grifurile chitarelor pentru a sublinia idei ale compoziției și sound-ului. Rock-ul nu înseamnă doar răzvrătire, nu înseamnă doar strigăte neînțelese sau beat-urile unui ritm gălăgios de percuție, ci reprezintă o modalitate de exprimare a artei poetice și muzicale. Probabil, ar fi de prisos să mai amintesc cititorilor despre popularitatea muzicii rock and roll și a rock-ului alternativ, implicit a muzicii indie rock, din care derivă muzica pop rock, rock alternativ, funk rock, blues-rock, art rock și lista poate ajunge la peste o sută de subgenuri.

Știi tu cu câtă putere cade nemiloasa ploaie în sufletul meu?
Ca și când m-ar fi așteptat numai pe mine.
Știi cum doare tăcerea iernatică a ferestrei noastre,
Delicată, de pastel, ca al tău iubit Monet?!

Una precum ești tu
Găsesc o dată și pe viață
Și e din ceruri.
Una precum ești tu
Doar o dată și pe viață
Nu-mi ajunge căință,
Când sunt făr’ de tine.

Să uit totul, pare-se că niciodată n-am izbutit,
Un nou apel reduce numărătoarea libertății la zero
Și privirea ta valorează mai mult decât milioane de cuvinte
Veșnic departe, ca al tău iubit Dalí.
„Taka iak ty” (*Așa cum ești tu*) – „Okean Elzy”

Muzica are abilitatea de a transpune mintea și inima ascultătorului într-o dimensiune care se sustrage înțelegerii raționale, intrând în subconștientul nostru și trezindu-ne la viață sentimente pe care nu le-am simțit, poate, altădată. Rock-ul ucrainean este sensibil, apt să transmită dorința de libertate, pace, dragoste, compasiune, empatie, valori familiale, tinde spre fericire și creație, dar, totodată, exprimă dor, tristețe, regret, trădare, sfidare, frustrare, agonie etc. Așadar, muzica rock-ului ucrainean este parte componentă a vieții culturale a acestui popor, reprezintă o metodă de comunicare, o cale prin care sufletul ucrainean respiră. Mă întorc la ideea citată anterior, a culturii moderne care descurajează scrisul. Din fericire, rock-ul ucrainean încurajează contrariul: scrisul, cititul, valorile, crearea de frumos, muzica adevărată. Să rămânem, așadar, cu un frumos gând al lui Octavian Paler: „cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera”.

Prezentarea și traducerea versurilor
din limba ucraineană
de **Sara-Marta DEAC**

Mykola KORSIUK

Balada locului

În amintirea eroilor de la Moisei

Da,
trebuia să fiu aici,
avem nevoie de chilimuri,
să înfășăm cu ele plopilor,
rănilor aprinse să le stingem.
Va trebui
sare să turnăm
prin mări,
a trupurilor noastre
să miroase.
Să limpezim
va trebui
cailor ochii,
să poată galopa
pe lanurile noastre.
Păsărilor cuiburi,
va trebui să le durăm
în liniște să poată visa,
iar plopilor va trebui
măinile să le unim
în ruga spre soare.
Ne trebuie încă
o Cină de taină
și să păstrăm tăcere,
cu gândurile îndreptate
spre paloș
și înspre scuturi;
din așteptare, atunci,
se vor naște
albele drumuri...

Corneliu IROD

De primăvară

Sunt un nabab legendar,
Mi-am risipit averile prin lume...
Toți împărații și regii,
toți șefii de triburi
(ce să mai vorbim despre zei
cu neamurile lor din Egipt?),
la rând toți sultanii
și toți pirații de demult
și-au scăldat alesele
în aur și safire,
în cele mai lucitoare mătăsurii,
în chihlimbar și topaze,
în lapte fermecat...
Sunt un nabab legendar,
mi-am risipit averile prin lume...
Din toate mi-a rămas,
un crâng foșnitor și tainic.
Să ne petrecem nopțile în el,
aleasa inimii mele!
Eu știu că la miez de noapte
din tine se va naște
o primăvară aurie...

(Poezii preluate din volumul de versuri
„Balada locului” – Poezie ucraineană din
România – Selecție și traduceri de Stelian
Gruia, Editura Kriterion, București, 1975)

Les Martovyci (Oleksa Semenovyci Martovyci) s-a născut la 12 ianuarie 1871, în satul Horhovyțea din Horodenkivskiy (azi, regiunea Ivano-Frankivsk). Tatăl său, un ambițios autodidact, a reușit să parcurgă drumul de la argat la notar comunal și să devină „un exemplu de cetățean respectabil și corect”, având 15 pogoane de pământ, casă frumoasă, livadă și prisacă. Și-a dat fiul la învățătură, mai întâi la școala din satul natal, apoi la școala de cinci ani din satul Toporivți, după absolvirea căreia, în

Les MARTOVYCI

(1871-1916)

1882, Les Martovyci se înscrie la Liceul catolic polonez din Kolomeia. Aici, îi are colegi pe alți doi viitori clasici ai literaturii ucrainene: Vasyl Stefanyk și Ivan Semaniuk, care va semna cu pseudonimul Marko Ceremșyna; cu aceștia și cu alți colegi va activa într-un cerc clandestin, a cărui menire era atât emanciparea propriilor membri, cât mai ales a țăranilor ucraineni, aflați într-o stare de asuprire socială și națională (atunci, partea apuseană a Ucrainei era inclusă în monarhia dualistă Austro-Ungară). Descoperiți, elevii „ilegaliști” sunt exmatriculați. Așa se face că viitorul scriitor își încheie studiile liceale abia în 1892, când se înscrie la Facultatea de Drept din Cernăuți, dar pentru că tatăl său nu mai avea posibilități să-l întrețină, studenția lui a durat 17 ani. În acest timp, pentru a se întreține, Les Martovyci desfășoară diverse munci, între care cea de mărunț funcționar, de redactor la ziarul *Hliborob* din Lviv, pentru un salariu de numai 30 de guldeni¹, iar, în anii 1897-1898, este redactor al publicației *Hromadskyi holos*, care până atunci fusese redactată de Ivan Franko.

Les Martovyci începe să scrie încă din anii de liceu. Dar apoi, viața lui a fost un zbucium permanent și, cu toate că, zice-se, scria ușor, a lăsat posterității doar 30 de opere, majoritatea fiind schițe și povestiri, dar și nuvela „Superstiții”, precum și drama (neterminată) „O chestiune politică”. Tema centrală a majorității scrierilor lui Les Martovyci este viața țăranului ucrainean cu bucuriile, dar mai

mereu cu amărăciunile și profundele nedreptăți sociale și naționale (exemplu: „Numerele”, „Moarte de țăran” ș.a.). În toate prozele sale, Les Martovyci își tratează personajele cu umor – de la ironia blândă, empatică, trecând prin râsul amar, prin alegoria transparentă, până la sarcasm și transfigurare grotescă. Gama largă a umorului și satirei operelor acestui original scriitor ucrainean Eugen Mihaiciuc o numește inspirat ca fiind un *răsu’-plânsu’* (în Prefața la *Lesi Martovici*, „Moarte de țăran”, volum apărut în 1983 la Editura Kriterion în colecția „Mica bibliotecă”, inițiată de Mykola Korsiuk).

În agitata sa viață de jurnalist, funcționar, culegător de folclor în satele Galiției și Bucovinei, avocat, politician cu încercări nereușite de a fi ales în Parlamentul de la Viena (victimă, ca și Ivan Franko, a unor malversațiuni), a cunoscut și năravurile târgoveților, ale micii-burghezii, ale funcționării-mii, pe care i-a făcut de râs, i-a zugrăvit caricatural în paginile scrierilor sale și i-a biciuit cu verbul său necruțător.

Măcinat de boală, Les Martovyci moare în ziua de 11 ianuarie 1916, la 45 de ani neîmpliniți, lăsând în comoara literaturii clasice ucrainene o valoroasă moștenire.

Cititorilor revistei *Ecouri ucrainene* le propunem, astăzi, o „bijuterie” de-a lui Les Martovyci – schița „Chifla”.

¹ **gulden** – monedă de aur sau argint, care a circulat în unele țări europene. (C. Ir.).

Înainte de prânz, lcs l-a invitat la el pe Milko, colegul lui de birou, la un pahar de lichior. Domnul Milko, mereu punctual la masa de prânz, a băut, l-a salutat pe coleg și a plecat. A luat-o spre casă pe cel mai scurt drum: prin mica prăvălie, unde se vindeau chifle.

Leșind, abia apucă să închidă în urma lui ușa cu geam a prăvăliei, că se sperie ca un iepure, încolțit din toate părțile de câini. În fața prăvăliei, staționa o trăsură, iar în trăsură se afla domnul mareșal al nobilimii.

Milko ar fi vrut s-o șteargă neobservat, dar domnul mareșal al nobilimii l-a văzut.

– Respectele mele, domnule Milko! Ce mai faceți?

Domnul Milko începu să tremure precum frunza de plop toamna.

– Respectele mele!... Eu... Eu... L-am condus pe domnul lcs.

– Și numaidecât prin prăvălie, ca să vă vedeți cu frumoasa vânzătoare, – izbucni în hohote de râs mareșalul nobilimii.

Lui Milko i-au dat lacrimile:

– Dar, stimate... domn, cum se poate?

– Ei, gata, gata, – îl liniști domnul mareșal al nobilimii, – a fost o glumă, domnule Milko. Eu știu că sunteți un soț model.

Domnul Milko alergă spre casă ca opărit. De pe fața lui dispăru zâmbetul blajin. Amărăciunea îi atârna deasupra capului pleșuv ca un nor negru.

Mergând repede, a transpirat. Ajuns acasă în fugă, se așeză în fotoliu și, ca să se răcorească, își făcea vânt cu pălăria.

– Ce nenorocire, ce nenorocire... – bombănea el pe sub mustață.

Intră soția, înaltă, slabă, cu privire rea. Îi ardeau obrazii de furie: tocmai se certase cu bucătăreasa. Observă imediat că soțul ei e schimbat.

– Da’ tu ce ai?

Milko își aruncă pălăria pe masă.

– Lasă-mă-n pace! E nenorocire, îți zic, am fost compromis definitiv!

Acum veni rândul soției să fie îngrijorată. Își frângea mâinile și vorbe neliniștită:

– Dar pentru Dumnezeu, Milko, vorbește! Ce s-a întâmplat? Nu mă speria.

CHIFLA

– S-a întâmplat ce s-a întâmplat, s-a-ntâmpat că sunt pierdut, – zise Milko, părând că-i răspunde, dar și că vorbește cu sine însuși. – Eu, dragă Doamne, mi-s funcționar clasa a zecea și să mă compromit în halul ăsta!

Soția și-a pierdut răbdarea, își zgâlțâi bărbatul de umeri și țipă:

– Da’ vorbește, Milko, de ce taci, de parcă ți-ai fi pus lacăt la gură?!

Milko răspunse foarte liniștit:

– Și parcă o să câștig ceva, dacă-ți spun? Ce-a fost nu se mai întoarce! S-a dus. Sunt compromis definitiv. Dracu’ m-a pus să accept invitație lui lcs de a merge la el să bem un lichior. Mă duc. Ies după aceea de la el și trec prin prăvălioara cu chifle. Nici n-apuc să închid ușa, când mă uit: stă o trăsură, iar în trăsură e domnul mareșal al nobilimii. Ah, Doamne, fă să crape pământul sub mine!

– Ei, și? – se arătă nerăbdătoare soția.

Milko dădu din cap:

– Ei, și? Ha-ha-ha! I-auzi la ea: „Ei, și?”! Păi, mai trebuia și altceva? Ce-o să creadă el despre mine? Eu, dragă Doamne, mi-s ditamai funcționarul clasa a zecea și mă duc să cumpăr chifle de doi creițari¹ bucata! Oare există o compromitere mai mare?! Mai bine îl lua naiba pe lcs ăla, decât să caște gura și să mă invite la un lichior!

Soția se întristă:

– Asta mai lipsea! Despre mine o să se spună că sunt o țeapă oarecare (ea era fiica unui târgoveț chiar din acel orașel, dar acum era mare cucoană), iar despre tine va merge buhul că cumperi chifle de doi creițari.

Milko simți un nod în gât, atât era de îngrijorat.

– Of, Doamne, Doamne! Uite ce se poate întâmpla dintr-un fleac. Păi, eu am bucătăreasă, pe care o plătesc cu cinci florini pe lună, iar oamenii vor crede că eu personal am fost să cumpăr chifle de doi creițari bucata. Mai pot eu apărea acum într-o societate onorabilă? Mareșalul nobili-

mii va povesti oricui că m-a văzut cumpărând eu însumi o chiflă de doi creițari.

Își sprijini în palmă capul chel, căzu pe gânduri și vorbea cu sine însuși:

– Nu există altă ieșire, decât să ne mutăm de-aici. Dar asta înseamnă o adevărată ruină materială. Vinzi aici casa și avutul imobiliar, dar cu banii ăia în altă parte nu cumperi așa ceva.

Casa și averea le-a dobândit Milko prin nevastă. Soția se apucă să-l liniștească, vorbindu-i sincer:

– Ce să mai discutăm de casă, dacă vine o rușine după alta? Aici am o mulțime de neamuri și toți îs oameni simpli. De sinceri și buni ce sunt, te compromit oriunde te-ar întâlni. Mergeam eu mai zilele trecute cu doctorul N., când se apropie de noi Andrii. Îl știi? Băiatul lui Ivan. Îmi sărută mâna și zice: „Mai țineți minte, doamnă, că mergeam împreună la școală? Umblam amândoi desculți și aruncam cu pietre”. Era cât pe ce să leșin. „Dă-te, omule, la o parte, – îi zic, – eu nu te cunosc și desculță n-am umblat niciodată!” Dar bârfele-s gata. Ce folos că acuma port pantofi noi de lac, dacă o să vorbească unii și alții că mergeam desculță la școală?

Milko n-a dormit trei nopți, iar trei zile a umblat ca otrăvit, atât de mult îi intrase chifla în cap. Unde vedea doi oameni că stau de vorbă și râd, i se părea că o fac din cauza chiflei.

Dar asta încă nu-i nimic. Că, de cum vedea o chiflă, pe domnul Milko îl apuca bâțâiala, ca de friguri. Se temea de chiflă ca dracu’ de aghiasmă². Atât de rău l-a speriat.

Dar e bine de știut: pune-i unui om simplu pe ochi un bănuț înroșit în foc – n-are nimic, cel mult o să tresară, iar un funcționar clasa a zecea se sperie și de o chiflă.

(1899)

Prezentare și traducere din limba ucraineană de **Corneliu IROD**

¹ **creițar** – monedă de mică valoare (a suta parte dintr-un florin), care a circulat în secolul al XIX-lea în Germania, Austro-Ungaria, Transilvania și Bucovina. (C. Ir.)

² În unele dicționare, inclusiv în DOOM din 2005, este trecută forma *agheasmă*, însă corect trebuie scris *aghiasmă*, întrucât vine de la grecescul *to aghiasma* = sfințire. (C. Ir.)